

თანამშრომლობის პროგრამის ეფექტიანობა კარტელების გამოვლენის
თვალსაზრისით საქართველოსა და ევროკავშირის კონკურენციის
სამართალში

მარიამ ზურაშვილი

*სამაგისტრო ნაშრომი წარდგენილია ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის სამართლის
სკოლის კერძო (ბიზნეს) სამართლის მაგისტრის აკადემიური ხარისხის მინიჭების
მოთხოვნების შესაბამისად*

კერძო (ბიზნეს) სამართალი

სამეცნიერო ხელმძღვანელი: ზურაბ გველესიანი, სამართლის დოქტორი

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი

თბილისი, 2026

განაცხადი

როგორც წარდგენილი სამაგისტრო ნაშრომის ავტორი, ვაცხადებ, რომ ნაშრომი წარმოადგენს ჩემს ორიგინალურ ნამუშევარს და არ შეიცავს სხვა ავტორების მიერ აქამდე გამოქვეყნებულ, გამოსაქვეყნებლად მიღებულ ან დასაცავად წარდგენილ მასალებს, რომლებიც ნაშრომში არ არის მოხსენიებული ან ციტირებული სათანადო წესების შესაბამისად.

მარიამ ზურაშვილი

19/06/2026

აბსტრაქტი

კარტელები თანამედროვე საბაზრო ეკონომიკაში კონკურენციის ერთ-ერთ ყველაზე მძიმე დარღვევად მიიჩნევა, რომლის გამოვლენა მათი ფარული ბუნების გამო განსაკუთრებით რთულია. აღნიშნული გამოწვევის საპასუხოდ კონკურენციის სამართალში ჩამოყალიბდა თანამშრომლობის პროგრამა.

წინამდებარე სამაგისტრო ნაშრომი მიმოიხილავს თანამშრომლობის პროგრამის ეფექტიანობას კარტელების გამოვლენის პროცესში საქართველოსა და ევროკავშირის კონკურენციის სამართალში. კვლევა ეფუძნება კონკურენციის სამართლის აღსრულების თანამედროვე მიდგომებსა და ეკონომიკურ თეორიებს, მათ შორის prisoner's dilemma-ს, რომელიც განმარტავს კარტელის მონაწილეთა ქცევით სტიმულებს.

ნაშრომში გაანალიზებულია თანამშრომლობის პროგრამის ძირითად მექანიზმები, მათ შორის პირველი განმცხადებლისთვის სრული იმუნიტეტის მინიჭება, შემდგომი განმცხადებლებისთვის ჯარიმის შემცირება, რიგითობის (marker) სისტემის ფუნქცია და კონფიდენციალურობის პრინციპი, რომელიც უზრუნველყოფს განმცხადებლის დაცვასა და ინფორმაციის შეუფერხებელ მიწოდებას. დამატებით, შეფასებულია თანამშრომლობის პროგრამის ეფექტიანობის განმსაზღვრელი ფაქტორები, როგორცაა კონკურენციის ორგანოს ინსტიტუციური შესაძლებლობები, სამართლებრივი ჩარჩოს პროგნოზირებადობა, სანქციების სიმკაცრე და ეკონომიკური აგენტების ნდობის დონე.

კვლევის მნიშვნელოვანი ნაწილი ეთმობა საქართველოსა და ევროკავშირის თანამშრომლობის პროგრამების შედარებით ანალიზს. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს კონკურენციის სამართალი მნიშვნელოვანწილად ეფუძნება ევროკავშირის მოდელს და ფორმალურად მოიცავს მის ძირითად ელემენტებს, კვლევამ აჩვენა, რომ პრაქტიკული ეფექტიანობა საკმაოდ განსხვავდება. აღნიშნული განსხვავება განპირობებულია საქართველოს კონკურენციის ორგანოს აღსრულების შედარებით დაბალი ინტენსივობით, ინსტიტუციური შესაძლებლობების შეზღუდულობით, სანქციების შედარებით რბილი ხასიათითა და ეკონომიკური აგენტების მხრიდან კონკურენციის ორგანოსადმი ნდობის ნაკლებობით.

ნაშრომში განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა ეკონომიკური აგენტების მიერ კარტელის აღმოჩენის რეალურ შიშს, როგორც თანამშრომლობის პროგრამის ეფექტიანობის ძირითად ფაქტორს. კვლევის შედეგები ცხადყოფს, რომ პროგრამა ეფექტიანად ფუნქციონირებს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც ეკონომიკური აგენტები რეალურად აღიქვამენ კარტელის გამოვლენის მაღალ ალბათობას და მკაცრი სანქციების გამოყენების რეალურ საფრთხეს. საქართველოს შემთხვევაში, აღნიშნული კომპონენტის სისუსტე წარმოადგენს პროგრამის არაეფექტიანობის ერთ-ერთ მთავარ მიზეზს.

კვლევა მოიცავს კონკრეტულ რეკომენდაციებს თანამშრომლობის პროგრამის პრაქტიკული ეფექტიანობის გასაზრდელად. მათ შორისაა კონკურენციის ორგანოს საგამოძიებო შესაძლებლობების გაძლიერება, პროაქტიული აღსრულების მექანიზმების განვითარება, სანქციების სისტემის გადახედვა და კონფიდენციალურობის დაცვის მექანიზმების გაუმჯობესება, ასევე, ეკონომიკური აგენტების ინფორმირებულობისა და ნდობის ზრდა.

ნაშრომი ცხადყოფს, რომ თანამშრომლობის პროგრამის წარმატება განისაზღვრება არა მხოლოდ სამართლებრივი ნორმების არსებობით, არამედ მათი პრაქტიკული აღსრულების ხარისხით, ინსტიტუციური გარემოს სიძლიერითა და ეკონომიკური სტიმულების სწორად ფორმირებით. აღნიშნული კვლევა წარმოადგენს წვლილს საკითხთან დაკავშირებული ნაშრომების სიმწირის შესავსებად.

სამიუბო სიტყვები: თანამშრომლობის პროგრამა, კარტელი, კონკურენციის სამართალი, აღსრულება, საქართველოს კონკურენციის სამართალი, ევროკავშირის კონკურენციის სამართალი, ეკონომიკური აგენტი, prisoner's dilemma, სტიმულები, ეფექტიანობა, ბაზარი.

Abstract

Cartels are considered one of the most serious violations of competition in a modern market economy, and their detection is particularly challenging due to their inherently secretive nature. In response to this challenge, the leniency program has been developed as a key instrument within competition law enforcement.

This master's thesis examines the effectiveness of leniency programs in the detection of cartels under the competition law frameworks of Georgia and the European Union. The analysis is grounded in modern approaches to competition law enforcement and relevant economic theories, including the prisoner's dilemma, which explains the behavioral incentives of cartel participants and highlights the inherent instability of cartel agreements.

The thesis analyzes the core mechanisms of leniency programs, including the granting of full immunity to the first applicant, the reduction of fines for subsequent applicants, the function of the marker system, and the principle of confidentiality, which ensures both the protection of applicants and the effective provision of information. In addition, the study evaluates the key factors determining the effectiveness of leniency programs, such as the institutional capacity of competition authorities, the predictability of the legal framework, the severity of sanctions, and the level of trust among economic agents.

A significant part of the research is devoted to a comparative analysis of the leniency systems in Georgia and the European Union. While Georgian competition law is largely based on the EU model and formally incorporates its key elements, the findings demonstrate substantial differences in practical effectiveness. These differences are primarily attributable to the relatively low intensity of enforcement, limited institutional capacity, the comparatively lenient nature of sanctions, and the lack of trust of economic agents in the competition authority.

The thesis places particular emphasis on the concept of the perceived risk of cartel detection as a decisive factor affecting the effectiveness of leniency programs. The findings show that such programs function effectively only when economic agents genuinely perceive a high likelihood

of detection and a credible threat of severe sanctions. In the Georgian context, the absence of this perception represents one of the main reasons for the program's limited effectiveness.

The study proposes concrete recommendations aimed at enhancing the practical effectiveness of the Georgian leniency program. These include strengthening the investigative powers of the competition authority, developing proactive enforcement mechanisms, revising the system of sanctions, improving confidentiality guarantees, and increasing the level of awareness and trust among economic agents.

In conclusion, the thesis demonstrates that the success of leniency programs is determined not only by the existence of legal norms, but also by the quality of their enforcement, the strength of the institutional framework, and the proper design of economic incentives. The study contributes to addressing the existing gap in the literature on this topic.

Key words: leniency program, cartel, competition law, enforcement, Georgian competition law, EU competition law, economic agent, prisoner's dilemma, incentives, efficiency, market.